

УДК 378.147:81'24

Гасилова Н.І., Миколаївський державний гуманітарний університет ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

Гасилова Наталя Іванівна – викладач кафедри української філології та світової літератури Миколаївського державного гуманітарного університету ім. Петра Могили

Застосування кооперативного навчання у формуванні навичок іншомовного професійного спілкування студентів факультету комп'ютерних наук

У статті розглянуто основні засади сучасної ефективної технології кооперативного навчання, яке було розроблено в американській педагогіці. Заняття за цією технологією проводиться в групах студентів, які мають спільну мету. Технологія відповідає всім основним методичним вимогам, має чітко визначену організацію, зміст та вимоги щодо учасників. КН є важливою стратегією викладання ІМ, тому що воно сприяє виробленню: а) навичок професійного спілкування ІМ, б) навичок роботи в кооперації з іншими студентами в ситуаціях, максимально наближених до реальних.

The article deals with the problem of using cooperative learning approaches for development of professional oriented skills of speaking and skills of work in cooperation with other members of the group in educational situations which are close to real. A cooperative learning lesson has three essential features: students work in teams, teams are heterogeneously formed, and reward systems are group-oriented. Cooperative learning corresponds to all basic demands of teaching Professional English at the university.

Необхідність підготовки спеціалістів комп'ютерних наук з високим рівнем володіння іноземними мовами (ІМ) зумовлена загальним процесом реформування системи вищої освіти, виходом українських компаній ІТ-індустрії на міжнародний ринок, а також виникненням і поширенням нових сучасних засобів усної та писемної комунікації. Всі перелічені причини зумовлюють соціальне замовлення суспільства на підготовку кваліфікованих фахівців, які б практично володіли навичками та вміннями професійного спілкування ІМ і були здатними залучатися до комунікації та співпраці зі своїми партнерами та колегами за кордоном.

Згідно з освітньо-професійною програмою підготовки бакалавра, спеціаліста і магістра (2002) різних напрямків провідною настановою в оволодінні ІМ студентами ВНЗ є “формування необхідної комунікативної спроможності у сферах професійного та ситуативного спілкування в усній та письмових формах” [7].

Відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій щодо рівня володіння ІМ, випускник ВНЗ повинен “володіти уміннями вільно висловлюватися без суттєвої витрати часу на пошук адекватних мовних засобів у процесі досягнення ним соціальних, академічних і професійних цілей” [3]. Проект програми для немовних ВНЗ пропонує, що іншомовна комунікативна компетентність студентів має реалізуватись в повсякденній та професійній сферах, а також ситуаціях, які є спільними для студентів суміжних спеціальностей [18: 22].

Пошук шляхів, що дозволяють удосконалити якість підготовки фахівців в умовах ринку праці, з одного боку, і задоволення запитів особистості в освітніх послугах, з іншого боку, змушують вищі навчальні заклади переглядати як зміст навчання, так і технологію освітнього процесу. Інноваційні процеси включають розробку нових методів і прийомів навчання, створення нових

форм організації навчального процесу, застосування принципово нових засобів навчання, у тому числі й технологій з використанням як вітчизняного так і зарубіжного досвіду.

Однією з нових педагогічних технологій, яка успішно використовується для формування навичок говоріння ІМ є технологія кооперативного навчання (cooperative learning), ідеологія якої була розроблена трьома групами американських педагогів: Р.Славнім із університету Джона Хопкінса [21]; Р.Джонсоном і Д. Джонсоном із університету штату Міннесота [20]; групою Е. Аронсона із університету штату Каліфорнія [16]. За визначенням Р.Джонсона і Д. Джонсона “кооперативна форма навчальної діяльності – це форма організації навчання у малих групах студентів, об’єднаних спільною метою для досягнення максимального результату навчання” [20]. За такої організації освітнього процесу викладач керує роботою кожного суб’єкта навчання опосередковано, через завдання, якими він спрямовує діяльність групи. Основна ідея цієї технології – створити умови для активної спільної навчальної діяльності студентів в різних ситуаціях, максимально наближених до реальних.

Проблема кооперативних групових форм роботи досліджується в останні десятиліття такими вченими як Х.Й. Лійметс, В. Доз, С.Г. Якобсон, Г.Г. Кравцов, А.В. Петровський, Т.А. Матіс, Л.І. Айдарова, В.П. Панюшкін, Г. Магін, В.Я. Ляудис, Г.А. Цукерман, В.В. Рубцов, А.А. Тюков, А.І. Донцов, Д.І. Фельдштейн, Й. Ломпшер, А.К. Макарова та ін.

За визначенням О.І. Власової спільна діяльність характеризується наступними рисами: 1) просторове та часове співіснування; 2) єдність цілей; 3) організація й управління діяльністю; 4) розділ функцій, дій, операцій; 5) наявність позитивних міжособистісних відносин [2, 313].

Переважає більшість дослідників відмічає позитивний вплив спеціально організованого навчального процесу в формі КН на діяльність його учасників. У працях Х.І. Лійметса [4, 187], Г.А. Цукерман [12] був показаний позитивний вплив групової роботи учнів на підвищення рівня їх комунікативних вмінь, мотивації до навчання.

Досліджуючи КН як специфічну навчальну ситуацію В.В. Рубцов та В.В. Агеев [9, 84] зробили висновки щодо основних вимог її функціонування: перед студентами повинна стояти спільна мета, кожен із учасників спільної роботи повинен бути відповідальним за свою діяльність, робити посильні внески для

отримання спільного результату.

Застосовуючи дані вимоги при організації комунікативної діяльності студентів, Т.А. Матіс [6, 12] відмічає, що КН мало значний вплив на побудову студентами не тільки окремих висловлювань, а і цілого комунікативного тексту. В першу чергу це виявляється в якісному покращенні відповідей студентів, у посиленні самоконтролю та у зниженні індивідуальних помилкових дій. Багато дослідників відмічає також виховний ефект КН обумовлений формуванням “умовно-динамічної позиції” в ситуації спільної роботи. Вона виявляється у вмінні людини оцінювати себе з різних позицій в залежності від її місця і функції у спільній діяльності (Д.Б. Ельконін, В.О. Недоспасова, А.К. Маркова).

Виходячи з вище зазначеного, слід зауважити, що хоча вітчизняні дослідники і займалися вивченням навчання в групах, ними не було розроблено концепції навчання, як це було зроблено Р.Славнім, Р.Джонсоном і Д. Джонсоном та групою Е. Аронсона. Що стосується останніх, то серед них теж не було спільного погляду на кооперативне навчання (КН). Дослідники виокремлювали різну кількість складових елементів технології. За Р.Джонсоном і Д. Джонсоном [20] КН має наступні п’ять базових елементів:

1. позитивна взаємозалежність, на яку мають бути налаштовані всі учасники кооперативної групи (clearly perceived positive interdependence);
2. стимулююча до навчання взаємодія між студентами (considerable promotive (face-to-face) interaction);
3. врахування індивідуальної відповідальності та можливостей для досягнення поставленої мети (clearly perceived individual accountability and personal responsibility to achieve the group’s goals);
4. часте використання вмінь співпраці між студентами в малих групах (frequent use of the relevant interpersonal and small-group skills);
5. часте і регулярне контролювання поточної роботи груп для поліпшення результату їх роботи (frequent and regular group processing of current functioning to improve the group’s future effectiveness).

Натомість дослідник С.Каган [21] виділяє тільки чотири основні елементи КН:

1. позитивну взаємозалежність (positive interdependence);
2. індивідуальна відповідальність (individual accountability);
3. рівноправну участь (equal participation);

4. одночасну взаємодію (simultaneous interaction).

На наш погляд теорія Р.Джонсона і Д. Джонсона є більш обґрунтованою і відповідає вимогам навчання ІМ у ВНЗ, тому варто розглянути запропоновані ними елементи технології КН більш детально.

1. Позитивна взаємозалежність. Першою вимогою щодо ефективно структурованого заняття з кооперативним видом діяльності студентів є принцип роботи груп “sink or swim together”. В ситуації КН студенти повинні: 1) опанувати матеріал навчання; 2) переконатися, що всі члени групи опанували матеріал навчання.

Позитивна взаємозалежність сприяє формуванню ситуацій у яких студенти: а) розуміють, що їх робота вигідна для інших учасників групи, а робота інших учасників вигідна для них; б) працюють у малих групах з метою отримання максимального результату від спільної роботи та загальної позитивної оцінки.

Існує декілька способів структурування позитивної взаємозалежності в межах навчальної групи, що відмічає багато дослідників, зокрема Дж. Кузео [17]: позитивна мета взаємо-залежності; позитивне нагородження; позитивна взаємозалежність ресурсів; позитивна взаємо-залежність ролей.

2. Стимулююча до навчання взаємодія між студентами. Результатами позитивної взаємодії є стимулювання студентів у формі індивідуального заохочення і сприяння успіхам кожного члена групи для досягнення поставленої мети, високих якостей загальних результатів і глибшого розуміння проблеми, що вирішується. Взаємодіючі студенти забезпечують зворотню реакцію для того, щоб покращити подальше виконання роботи, обмін потрібними ресурсами, інформацією, матеріалами навчання, що сприяє ефективній обробці інформації із мінімальними витратами часу.

3. Врахування індивідуальної відповідальності. Робота, виконана студентами оцінюється індивідуально, а результати використовуються як на користь окремо взятого члена групи так і на користь всієї групи в цілому. Таким чином, кожен член групи вносить свою частку до загального успіху. Важливим є те, що всі члени групи знають, хто з них є слабшим і потребує допомоги або підтримки у виконанні завдання. Слабші студенти не можуть використовувати інших студентів для виконання завдання, вони можуть ставити запитання, їм може бути роз'яснено складні поняття і т. ін. Якщо важко встановити внесок кожного члена

групи, або наявні зайві внески членів групи, коли члени групи не відповідальні за результат їхньої спільної роботи, то таке явище називається *соціальною бездіяльністю* (за визначенням М. Гудвіна [19, 30]).

Мета кооперативних груп – виробити стійкі індивідуальні якості справедливості у кожного із членів групи. Індивідуальна відповідальність є гарантом того, що всі члени групи працюють кооперативно. Після ефективної кооперативної співпраці, кожен член групи може виконати подібне завдання самостійно.

Для того, щоб переконатися, що всі студенти з однаковим старанням приймають участь у роботі групи, викладач повинен встановити, скільки зусиль кожен з них докладає для успіху своєї групи, це можна зробити використовуючи наступні прийоми (за Є.С. Полат [8, 6]):

- не перевищувати розмір групи (4 студенти є оптимальним варіантом);
- індивідуальне тестування кожного студента;
- усне опитування одного із членів групи;
- спостереження за роботою кожної групи та індивідуальними успіхами кожного студента;
- призначення одного зі студентів перевіряючим, якому звітують всі інші члени групи;
- поставлення групі студентів завдання – навчити когось (наприклад, того хто був відсутній). Якщо всі студенти групи в змозі це зробити, то це свідчить про ефективність роботи всієї групи.

4. Використання вмінь співпраці між студентами в малих групах. Для того щоб координувати зусилля студентів для досягнення загального успіху, студенти повинні:

- добре знати один одного і довіряти один одному;
- висловлювати думки у спілкуванні точно і недвозначно;
- допускати і підтримувати іншу точку зору;
- творчо знаходити порозуміння, виходити із конфліктної ситуації.

У студентів треба формувати соціальні навички спілкування, які потрібні для кращої якості співпраці, треба мотивувати студентів використовувати ці навички для підвищення продуктивності роботи.

5. Регулярне контролювання поточної роботи груп. Існує два рівні контролювання: у малих групах та на рівні всієї академічної групи. Для встановлення наскільки ефективно студенти працювали разом в кінці кожного заняття викладач може проводити контролювання досягнень групи, яке полягає в обговоренні питань ефективності дій членів групи.

Метою контролю групи є виявити і

покращити ефективність роботи членів групи для досягнення спільних цілей. Крім контролювання малих груп, викладач повинен періодично проводити перевірку на рівні всієї академічної групи. Викладач споглядає за роботою кожної групи, аналізує проблеми, які мають працюючі разом студенти і робить свої зауваження кожній групі. Крім того, викладач повинен використовувати спеціальний щоденник для записів спеціальних зауважень щодо роботи кожної з груп. В кінці заняття викладач спілкується з усією академічною групою, поділяючись своїми зауваженнями і обов'язково відмічає ту з груп, яка працювала найефективніше, це сприяє ще більшій згуртованості при досягненні поставленої мети.

Існує багато різноманітних варіацій КН, але кожна з них неодмінно повинна відповідати основним принципам (за І. Якушевим [14, 90]):

- групи учнів формуються викладачем до початку уроку із врахуванням психологічної сумісності; в кожній групі повинні бути студенти з різним рівнем володіння ІМ, різної статі. Якщо група працює злагоджено упродовж декількох занять, то її склад не змінюється;
- група отримує одне завдання, але для його виконання передбачається поділ ролей між членами групи (зазвичай студенти самі це роблять, але можлива допомога викладача);
- викладач планує роботу в групі так, щоб повністю була відсутня можливість усунутися від участі;
- кожен її учасник групи несе індивідуальну відповідальність за свої успіхи, тому що мета такої групової роботи полягає не в створенні сильної групи, а сильних індивідуумів. Це досягається за допомогою індивідуальних завдань, перевірки їхнього виконання після навчання й проведення моніторингу у групах;
- оцінюється робота не одного студента а всієї групи (одна оцінка на всю групу); при цьому можливий варіант самооцінки студентів;
- викладач сам обирає студента, який повинен звітувати за виконання завдання. Якщо студент з невисоким рівнем володіння ІМ може докладно викласти результати спільної діяльності групи, відповісти на запитання інших груп, значить мета заняття досягнута і група упоралась із завданням.

Порівнюючи фронтальну і групові форми роботи на занятті, Є.О. Максимова зазначає, що дидактичний зміст КН полягає у забезпеченні безпосереднього зв'язку між студентами та навчальним матеріалом [5, 126]. Дослідниця доводить, що рівень засвоєння інформації напряму залежить від частоти її використання,

тобто студент швидко і якісно запам'ятає те, що застосує на практиці одразу після введення.

Порівняно з широкоживаною індивідуальною та фронтальною роботою групова навчальна діяльність, на думку дослідників В.Бондаря та О.Ярошенко [1, 133], є найбільш рефлексивною, саморегулятивною і комунікативною. Як відмічає Г.Д. Ткачук [11, 46], навчання засноване на груповій взаємодії ставить студента в центр навчального процесу, ламаючи при цьому традиційну схему: ініціатива викладача – відповідь студента – оцінка викладача. Таким чином технологія КН відповідає гуманістичному спрямуванню сучасної педагогіки та спирається на загальнодидактичні ідеї співпраці.

Хоча теорію КН було розроблено для використання у академічних дисциплінах, згодом ця теорія набула широкої популярності і її почали ефективно впроваджувати для оптимізації навчання ІМ.

КН є особливо ефективним для формування у студентів нефілологічних спеціальностей навичок професійного спілкування з погляду його комунікативно спрямованої діяльності, яка моделює ситуацію реального спілкування.

Існує багато видів КН, розглянемо найбільш ефективні з них, які сприяють формуванню навичок іншомовного спілкування студентів ВНЗ. Один з видів має назву **Jigsaw**, був розроблений та випробуваний професором Е.Аронсоном в 1978 р. [16, 346]. Студенти об'єднуються в групи по 4-6 учасників для роботи з навчальним матеріалом, який поділений на фрагменти (логічні чи змістові блоки). На занятті ІМ це можуть бути різні підтеми однієї теми. Кожен член групи знаходить матеріал до своєї підтеми. Студенти з різних груп, які вивчають однакові питання зустрічаються, обговорюють матеріал, допомагають один одному та обмінюються інформацією, як експерти з даного питання. Це називається "зустріч експертів". Повернувшись до своїх груп студенти та навчають інших учасників групи, а ті, в свою чергу, повідомляють свою частину матеріалу. Кожен із студентів зацікавлений в доброякісному виконанні завдання іншим учасником групи, тому що це відображається на загальному підсумковому оцінюванні. Коли весь матеріал опрацьований, викладач може стимулювати студентів до дискусії, поставивши запитання до кожної з груп. На заключному етапі викладач проводить контроль по всьому матеріалу у вигляді усного опитування, тестування чи письмового завдання. У випадку усного опитування питання може ставити не тільки викладач, але й учасники інших груп. Викладач виставляє за кожною правильною

відповідь бал команді, виголошується тільки кінцевий результат.

В 1986 р. Р. Славін на основі теоретичних положень С. Кагана розробив варіант технології Jigsaw-2, який був доповнений новими правилами організації груп.

Jigsaw активно використовується методистами Росії та України (наприклад, М. Чошановим [13, 77], О.Й. Тільник [10, 4]) для оптимізації процесу навчання ІМ у поєднанні з іншими видами КН.

Варіант кооперативної технології **Learning Together** (навчасось разом) був розроблений в університеті штату Міннесота в 1987р. Д. Джонсоном та Р. Джонсоном [20, 51]. Академічна група поділяється на міні групи по 3-4 учасника, кожна група виконує завдання, яке є частиною однієї великої теми, над якою працюють всі. Наприклад, якщо тема “Подорож”, то завданням для всієї групи може бути розробити маршрут подорожі, при цьому кожна з міні груп отримує певний відрізок маршруту, на якому розробляє програму перебування туристів. В результаті спільної діяльності окремих груп разом отримуємо цілісний маршрут подорожі, а матеріал засвоюється в повному обсязі. В процесі опрацювання матеріалу міні групи спілкуються між собою, приймають участь в колективному обговоренні, уточнюють деталі, пропонують свої варіанти, ставлять питання.

Група отримує винагороди в залежності від досягнень кожного студента, тому в даному випадку завдання диференціюються за складністю і обсягом в групах. Обов’язковою є активна участь кожного із членів групи в обговоренні. Велику увагу, на думку розробників технології, треба приділити питанню організації поділа на групи та поставленню задач для кожної з груп.

Student Team Learning (STL, навчання студентів в групах) [15]. Кожен член групи самостійно працює над індивідуальним завданням в постійній взаємодії з іншими учасниками його групи. Метою кожного студента є оволодіння завданням, формування потрібних навичок, але при цьому вся група повинна знати про досягнення кожного. Успішність всієї групи залежить від досягнень кожного її учасника. Кожен студент приносить бали для своєї групи шляхом покращення своїх попередніх результатів: слабкому студенту дається легше або менше за обсягом завдання, яке повинно бути повністю опрацьоване. Лідер групи може допомогти, роз’яснити, але не виконувати завдання інших. Це дає можливість і сильним і відстаючим студентам рівні можливості для отримання однакових балів та почувати себе повноправними членами групи.

Групи не змагаються між собою тому що вони мають різний час для досягнення поставленої мети.

Різновидами даного підходу щодо організації навчання у співробітництві вважають: а) індивідуально-групову роботу (Student Teams Achievement Divisions – STAD); б) командно-ігрову роботу (Teams Games Tournament – TGT).

Гербертом Теленом [15, 347] був запропонований варіант КН, яке носить назву – “**групове дослідження (Group Investigation GI)**”. Цей вид групової роботи був переглянутий і розвинутий Шломо Шараном і його колегами в університеті Тель-Авіва.

Групове дослідження є найбільш комплексним із всіх видів КН і найбільш складним для виконання. Студенти приймають участь в плануванні тем для навчання та в процесі обирання способів для реалізації дослідження. Така технологія потребує від викладача більш ускладнених правил та нормативів. Передбачається, що студенти є більш досвідченими у комунікативній діяльності в групах, ознайомлені з більш простими видами технологій. Шаран описав наступні шість структурних етапів, які властиві даній технології: 1) вибір теми; 2)кооперативне планування; 3) використання; 4) аналіз та синтез; 5)презентація остаточного продукту (для всього класу); 6) оцінювання (викладачем або іншими групами). При виконанні даної технології студенти об’єднуються в групи по 5-6 учасників.

Технологія кооперативного навчання реалізується в трьох базових типах груп (за Р. Джонсоном і Д. Джонсоном [20, 5]):

а) **формальні групи** (formal cooperative learning groups) існують від одного заняття до декількох тижнів. Використовуючи засади кооперативного навчання студенти повинні вирішити поставлені завдання, які можуть бути переформульовані спеціально для роботи у режимі формальних груп. Працюючи з такими групами викладач повинен: 1) сформулювати цілі заняття; 2) прийняти рішення та спланувати роботу для надання інструкцій студентам; 3) пояснити студентам завдання та роль позитивної взаємозалежності в ньому; 4) спостерігати за навчанням студентів в групах та втручатися у цю роботу для допомоги студентам з формуванням навичок міжособистісного спілкування; 5) оцінити роботу студентів та допомогти зрозуміти наскільки добре функціонує їх група.

б) **неформальні групи** (informal cooperative learning groups) не плануються заздалегідь, їх робота триває від декількох хвилин до цілого заняття і направлена на обговорення поясненого

викладачем нового матеріалу, пригадування матеріалу минулого заняття, практичне відпрацювання завдання та ін. Робота студентів у неформальних групах допомагає зорієнтуватися викладачу в ступені розуміння студентами поясненого, виявити ті питання, які потребують додаткового пояснення, відпрацювати новий матеріал у практичному застосуванні.

в) **основні кооперативні групи** (cooperative base groups) організуються на довгий проміжок часу (наприклад, на рік) і мають постійний склад учасників, які працюють злагоджено упродовж всієї роботи. Завдання кожного уроку виконуються учнями в групах, таким чином досягається успіх у навчанні та забезпечується слідування принципам КН.

Основні ідеї властиві всім описаним варіантам КН (спільність мети, поставлених задач, індивідуальна відповідальність та рівні шанси на успішність) дають можливість викладачу бути орієнтованим на кожного студента, а студентам розвивати навички спілкування.

Запропонована технологія КН для формування навичок професійного спілкування була перевірена експериментально на першому курсі факультету комп'ютерних наук МДГУ ім. П. Могили, спеціальність.

Метою експериментального дослідження є порівняння результатів досягнень експериментальної та контрольної груп та висновки щодо ефективності використання даної технології для навчання професійного спілкування для студентів нефілологічних спеціальностей. Учасниками експериментальної перевірки стали студенти 104 групи (12 осіб) та студенти 101 групи (12 осіб). Група 104 є експериментальною, група 101 – контрольною.

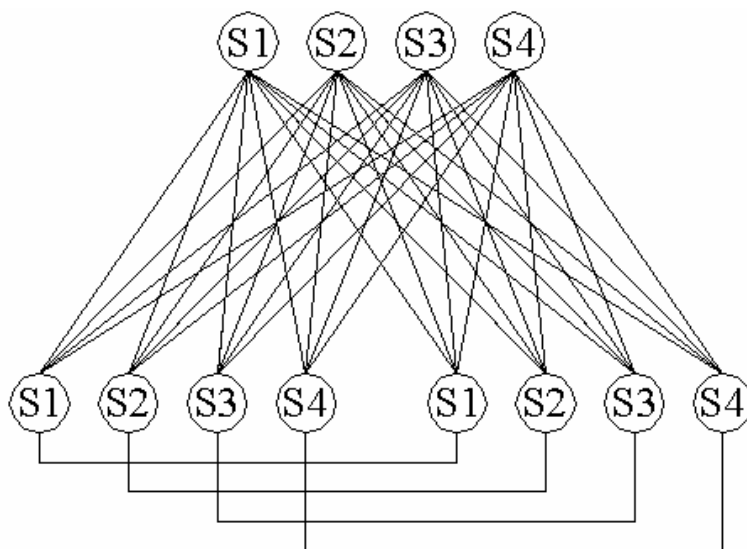
Для збереження рівності умов до проведення занять в експериментальній та контрольній групах було залучено одного викладача. В обох групах було проведено передекспериментальний зріз, який встановив загальний рівень володіння студентами англійською мовою та стан сформованості навичок професійного спілкування.

В рамках загальної теми “Shopping” було проведено систему занять, яка включає в себе шість підтем. Робота над темою відбувається в кооперативних групах, сформованих відповідно до принципів КН. Загалом 3 групи по 4 студенти з різним рівнем володіння ІМ в кожній. Групи формуються викладачем до початку роботи над темою, склад груп не змінюється упродовж всього експерименту. Домашнє завдання розраховано на виконання в групах.

Планування теми по годинах:

1. Buying a computer. Configuration: desktop, laptop, palmtop – 2 год.;
2. Operating system: MS-DOS, Windows NT, Operating System/2, Unix – 2 год.;
3. Computer Input Device: keyboard, mouse, Scanner, Sensors – 2 год.;
4. Computer Output Device: printers (inkjet, laser, dot-matrix) and monitors (CRT, LCD) – 2 год.;
5. Multimedia: MIDI, Multimedia speaker system, built-in stereo synthesizer, built-in stereo amplifier – 2 год.;
6. Shopping without leaving your house (Internet) – 2 год.

Кожна з груп має своє рольове завдання. Студенти першої групи є “покупцями”, їх основним завданням є купити персональний комп'ютер з усім сучасним обладнанням, запитати про якісні параметри кожного з пристроїв апаратного чи програмного забезпечення, яке вони

купують.

Студенти другої і третьої груп є представниками конкуруючих між собою фірм, які займаються продажем комп'ютерів та їх комплектуючих. Завданням "продавців" – продати комп'ютер та супроводжуючі його пристрої (принтер, сканер, програмне забезпечення), надати найбільш повну інформацію про представлену в магазині продукцію, відповісти на питання покупців щодо ціни, знижок.

Кооперативне заняття складається з трьох етапів:

1-й етап Привітання, повідомлення студентам теми та плану заняття, введення необхідної на занятті лексики, ознайомлення груп із структурною схемою їх роботи, поставлення цілей і завдань перед кожною

групою.

2-й етап Робота студентів в групі, виконання завдань: 1) добрати до основних термінів їх визначення; 2) обговорення стратегії купівлі/продажу в групах; 3) зустріч експертів; 4) формування завдань та обов'язків для кожного студента в групі; 5) проведення переговорів покупці – продавці за принципом трикутника (рис. 1), де S1, S2, S3, S4 – перший, другий, третій та четвертий студенти в кожній з груп відповідно.

3-й етап Висновки покупців щодо обраного товару, обґрунтування причин вибору, зауваження щодо якості обслуговування (повноти наданої інформації, правильності інформації, доречності порад "продавців").

Заняття закінчується загальним висновком і зауваженням викладача щодо ефективності

Література

1. Бондар В., Ярошенко О. Групова робота в дидактичній системі школи // Освіта і управління. – 2002. – Т. 5, №36. – С. 129-138.
2. Власова О.І. Педагогічна психологія. – К.: Либідь, 2005. – 400 с.
3. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
4. Лийметс Х.Й. Групповая работа на уроке. – М., 1975. – 340 с.
5. Максимова Е.А. Дидактические возможности сотрудничества // Школьные технологии. – 2003. – №3. – С. 125-127.
6. Матис Т.А. Изучение психических новообразований совместной учебной деятельности школьников. – М., 1987. – 230 с.
7. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра, спеціаліста і магістра. – Міністерство освіти і науки України. – К., 2002. – 51 с.
8. Полат.Е.С. Обучение в сотрудничестве // ИЯШ – 2004. – №1. – С. 4-11.
9. Рубцов В.В. Агеев В.В. Организация и развитие совместных действий у детей в процессе обучения. – М., 1987. – 230 с.
10. Тільник О.Й. Навчання у співпраці //Англійська мова та література. – 2005. – №35. – С. 4.
11. Ткачук Г.Д. Некоторые трудности обучения групповому общению на уроках французского языка и пути их преодоления // ИЯШ – 2004. – №7. – С. 46-49.
12. Цукерман Г.А. Совместная учебная деятельность как основа формирования умения учиться. – М., 1992. – 144 с.
13. Чошанов М. Малая группа в учебном процессе // Учитель. – 1999. – №5. – С. 75-78.
14. Якушев І. Зрозуміти один одного. Практичні поради щодо організації та проведення роботи співпраці на уроках англійської мови // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2003. – №3. – С. 82-92.
15. Arends Richard I. Learning to Teach, McGraw-Hill, Inc., 1994.
16. Aronson, Elliot The Jigsaw Classroom <http://www.jigsaw.org/>
17. Cuseo, Joe Cooperative/Collaborative Structures Explicitly Designed to Promote Positive Interdependence among Group Members. http://www.cat.ilstu.edu/teaching_tips/handouts/cooperative.shtml
18. English for Specific Purposes (ESP). National Curriculum for Ukrainian Universities (Draft). – Kyiv, 2004. – 94 p.
19. Goodwin, M. W. (1999). Cooperative learning and social skills: What skills to teach and how to teach them. *Intervention in School and Clinic*, 35(1), 29-33.
20. Johnson, D.W., Johnson, R.T., Holubec, E.J., Cooperation in the Classroom, (1991), Interaction Book Co: Edina, MN
21. Slavin, R.E Research on Cooperative Learning Contemporary Educational Psychology, 1996, 21 (1), 43-69. <http://www.uni-leipzig.de/~theolweb/sander/uebung/cooplearn.html>